

Alruin

Een magisch mannetje

Tekst: Angela Warmerdam

Mandragora officinarum is een van de weinige planten, waarvan de tweede naam niet is vervangen door de verbastering *officinalis*, maar die de oorspronkelijke naam van de werkplaats (van een apotheker) in een klooster heeft behouden.

De officiële Nederlandse naam is alruin. Die naam wordt zowel voor de *Mandragora officinarum*, als voor de minder bekende *Mandragora autumnalis* gebruikt.

M. officinarum komt al in februari met een wortelrozet van ovale bladeren op korte steeltjes boven de grond. Van maart tot april verschijnen er groen-witte, ook wel violette, klokvormige bloemen. Laat in het voorjaar komen dan grote bessen,

Alruin is al eeuwen omgeven door geheimzinnigheid en bijzondere verhalen. Hoe komt een tamelijk onopvallende verschijning aan zo'n reputatie?

die van groen naar rood verkleuren en die, na het bovengronds afsterven van de plant rond juni, in de zomer nog blijven liggen. Alruin komt van nature voor in Zuid- en Midden-Europa. Zelf zaaien is niet moeilijk, als je de slakken uit de buurt kunt houden. Alruin heeft een warme, zonnige plek nodig om tot bloei te komen en de grond moet goed waterdoorlatend zijn. De plant

houdt van goed verteerde compost of mest. Het duurt een paar jaar voordat de penwortel zo groot is dat de plant gaat bloeien. Alruin is eigenlijk een wat onooglijke plant, maar dit wordt meer dan goed gemaakt door de vele bijzondere verhalen.

Volgens overlevering groeide Mandragora het liefst onder de galg. En dan bij voorkeur daar waar een onschuldige man was opgehangen en zijn lijkvocht, urine en zaad in de grond waren getrokken. Andere namen voor de Mandragora waren mandraak, pisdiefje of galgenmannetje, maar ook liefdesappel, duivelsappel, duivelstestikels en appel van de gek. Veel namen duiden op een persoon en dat heeft alles te maken met de vorm van de

wortel van deze plant. De gespleten penwortel lijkt namelijk vaak op een klein mensje. In voorbije tijden werd het uiterlijk van de plant wel in verband gebracht met de werking van de plant. Met wat verbeeldingskracht kunnen daar allerlei verhalen uit ontstaan, die deels hun wortels hebben (in dit geval nogal letterlijk) in de realiteit, maar ook deels voortkomen uit de fantasie van mensen, die als kenners werden gezien. Christenen zagen in de wortel een probeersel van God om de mens te maken. En zoals het gaat met verhalen... naarmate ze langer bestaan, worden ze steeds mooier. Zo is het ook met alruin gegaan.

Pythagoras schreef rond 500 voor Christus al over een minimensje. Volgens de filosofie van wat in latere tijden signatuurleer werd genoemd, geloofde men dat de plant macht had over de menselijke geest en het lichaam. Een magisch mannetje dus... Er zijn overigens niet alleen alruinmannetjes, maar ook alruinvrouwtjes. *Mandragora officinarum*

Bloeiende alruin (Foto: Hilde Vijfvinkel)

is het mannetje en de herfstbloeiende *Mandragora autumnalis* het vrouwtje.

Over alruin doen al sinds mensengeugenis bijzondere verhalen de ronde. De plant kon zorgen voor geweldige rijkdommen voor de eigenaar en ook voor overwinningen op het slagveld. Er wordt zelfs beweerd dat Jeanne d'Arc een alruinwor-

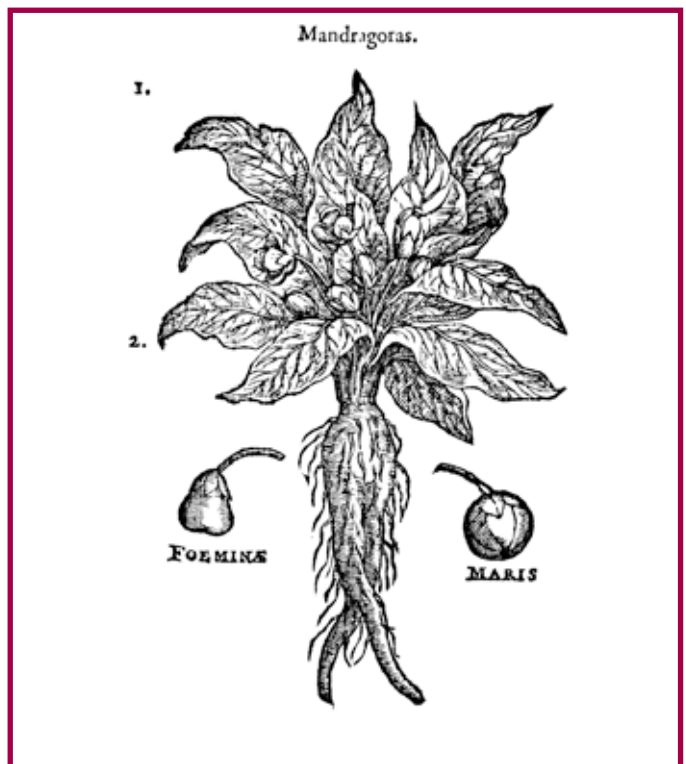
tel in haar bezit had en met zich meenam tijdens veldslagen. Helaas werd de plant door de inquisitie ook in verband gebracht met hekserij en kon het bezit van de wortel al leiden tot een veroordeling tot de brandstapel. Het was namelijk een belangrijk onderdeel van heksen-zalf, een hallucinogeen goedje dat zorgde voor de ervaring van het vliegen. Dus misschien is het bezit van zo'n wortel ook een van de redenen geweest dat Jeanne d'Arc in het vuur geëindigd is.

Het verhaal wil, dat je deze plant niet ongestraft kon oogsten. Het alruinmannetje zou dan namelijk een afgrijselijke gil laten horen, waarvan je gek zou worden of waar je aan dood zou gaan. De filosoof en een van de eerste botanici, Theophrastus, schreef dat verzamelaars van deze plant er eerst cirkels omheen trokken en dan de top eraf sneden terwijl ze naar het westen keken. De rest van de wortel werd dan geoogst na het uitvoeren van speciale rituelen.

Uit: Tacuinum Sanitatis, 1474

Het bekendste verhaal rond de oogst, is dat waarin een uitgehongerde hond wordt gebruikt. Op een maanloze nacht werd rondom het bladrozet met een zilveren schop een geultje gegraven en werd een touw rondom de bovenkant van de wortel gebonden. Aan het uiteinde van het touw werd de hond vastgemaakt. De dappere ziel die de plant wilde oogsten, stopte zijn oren vol met bijenwas en hield op veilige afstand de hond een lekker stuk vlees voor. Die zou aan het touw trekken om bij het vlees te komen en de wortel zo uit de grond halen. Natuurlijk zou het arme beest dit door de gil van de alruin niet overleven.

(Afbelding: Pixabay)

De werkelijke eigenschappen van de plant zijn misschien minder spectaculair, maar evengoed krachtig. Alruin is een plant uit de nachtschadefamilie en bevat een hele reeks giftige alkaloiden. Alle alkaloiden in alruin hebben effect op het brein en de plant werd daarom ooit als narcosemiddel en pijnstiller gebruikt. Er is al vanaf de oudheid beschreven dat verdoving met alruinpreparaat ervoor zorgde dat je zonder pijn kon amputeren, brandmerken of opereren.

In het bekende verhaal van Romeo en Julia, neemt Julia een giftig drankje in waardoor zij in zo'n diepe slaap viel, dat ze wel dood leek. Romeo ziet haar zo en berooft zichzelf van het leven, waarna Julia na haar ontwaken hetzelfde doet als ze de gestorven Romeo ziet. Shakespeare maakt ook in andere verhalen melding van alruin en was dus bekend met alle wonderlijke werkingen.

Nog veel meer eigenschappen en toepassingen werden aan Mandragora toegedicht. Alruin maakte volgens de verhalen onkwetsbaar, kon iemand onzichtbaar maken en weerde ziektes af. Zo zouden aftreksels van deze bijzondere plant ook goed zijn ter bevordering van de vruchtbaarheid en ook als liefdesdrank. Zelfs in de bijbel wordt verwezen naar de alruin om onvruchtbaarheid te genezen. Macchiavelli schreef 'La Mandragola', een toneelstuk rondom het gebruik van Mandragora ter bevordering van de vruchtbaarheid, waarin de werking van de plant onderdeel is van een snode plan om iemands vrouw te stelen en haar liefde te winnen.

Alruin was in bepaalde periodes kostbaarder dan goud, dus je kunt je voorstellen dat er een levendige handel bestond. Vaak werd er dan ook mee gesjoemeld en werd bijvoorbeeld de wortel van

de heggerank (*Bryonia dioica*) verkocht als alruinwortel. Zo bekend en tegelijk geliefd en gevreesd is de reputatie van de mandragora dus door de eeuwen heen. Waar verbeeldingskracht al niet toe kan leiden...

Tot slot een waarschuwing: uit betrouwbare bron heb ik vernomen dat je tegenwoordig niet meer sterft bij het oogsten van Mandragora. En op de brandstapel beland je ook niet meer, maar alruin blijft een uiterst giftige plant. Dus wie een kinderwens heeft, rijk of high wil worden, de liefde wil bevorderen of een amputatie moet ondergaan, kan beter zijn toevlucht tot veiliger middelen nemen. Oftewel... don't try this at home!

*Angela Warmerdam is tuinontwerper en aangesloten bij Wilde Weelde.
www.angelastuinen.nl*